herpy

SALAMANDERE

Rough-skinned Newt

Taricha granulosa

Taricha granulosa er en 13-22 cm lang vannsalamander fra Nord-Amerikas stillehavskyst, med mørk, grynet rygg og skarpt oransje buk. Huden inneholder tetrodotoksin, en av de kraftigste giftene hos amfibier, og dyret er dødelig giftig hvis det svelges. Arten veksler mellom vann og land, kan holdes i vann hele året og må holdes kjølig.

Familie: Salamandridae Tidligere navn: *Salamandra granulosa; Triturus granulosus; Triturus similans*

Kraftig hudgift

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**13-22 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**12-18 år**
Aktiv	**Om dagen og om natten**
Levevis	**Semiakvatisk**
Biotop	**Våtmark og temperert skog og eng**
Hudgift	**Kraftig** Unngå hudkontakt, og vask hendene grundig etter arbeid i terrariet
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**60 × 30 × 40 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**18-21 °C**
Temperatur, natt	**14-18 °C**
Luftfuktighet	**80-95 %**
Vann	**Akvaterrarium** dybde 20-30 cm
UVB	**Ikke nødvendig**
Kosthold	**Insekter, ferdigfôr og mark/snegler**
Holdes	**Parvis eller i gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Utvikling	**Larver i vann**
Egglegging	**I vann**
Kjønnsmoden	**48-60 mnd.**
Egg per sesong	**7-30**
Klekking	**21-42 dager**
Larvetid	**60-150 dager** fra klekking til metamorfose
Larvefôr	**Små vanndyr (dafnier, mygglarver)**
Yngelpleie	**Ingen**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Taricha granulosa er en kraftig vannsalamander med avrundet snute og grynet hud. Voksne dyr er 13-22 cm lange, regnet med hale, og hannene er større enn hunnene. Ryggen er lysebrun, oliven, rødbrun eller nesten svart, og buken er gul til oransje. Øynene er små med gul iris og mørke øyelokk, og sett ovenfra stikker de ikke ut over hodets omriss. Ganetennene sitter i et V-formet mønster. Det skiller arten fra *Taricha torosa*, som den ofte forveksles med; den har større øyne, lyst nedre øyelokk og Y-formede ganetenner.

I yngletiden blir hannens hud glatt, lysere og svampaktig, kloakken svulmer, halen blir bredere og flatere, og tærne får svarte, hornaktige puter. Hunnen endrer seg bare lite; kloakken hennes blir kjegleformet. Vannlevende hunner kan ligne hanner i yngletiden, fordi de får lysere og glattere hud, halekam og større kloakk, men tegnene er svakere.

Huden inneholder tetrodotoksin, et nervegift som arten antakelig danner ved hjelp av bakterier på huden. Giften finnes også i musklene, blodet og eggene, mens larvene ikke er giftige. Mengden varierer mye fra bestand til bestand, men et enkelt dyr kan inneholde nok gift til å drepe flere voksne mennesker, og et menneske har dødd etter å ha svelget en salamander. Ved vanlig håndtering er dyret ufarlig for de fleste, men giften kan irritere hud og slimhinner, og gnis øynene etterpå, gjør det veldig vondt. Giften kan også trenge inn gjennom et sår. Når dyret trues, svaier det i ryggen, bøyer hodet og halen opp og viser den oransje buken.

To underarter er beskrevet: *T. g. granulosa* og den mørkere *T. g. mazamae* fra Crater Lake i Oregon. Lignende mørke dyr finnes også i Alaska, og mange regner derfor ikke *T. g. mazamae* som gyldig. I handelen blir *T. granulosa* og *T. torosa* ofte blandet sammen, selv om stellet av de to artene er forskjellig. Arten kan bli 12-18 år.

Utbredelse og leveområde

Taricha granulosa lever langs Nord-Amerikas stillehavskyst, fra det sørøstlige Alaska nord til Juneau, gjennom British Columbia, Washington og Oregon til Santa Cruz County sør for San Francisco Bay i California. Den finnes også på mange øyer utenfor kysten, blant annet Vancouver Island. Øst for Cascade-fjellene er den sjelden. Isolerte bestander i Idaho og Montana stammer antakelig fra utsatte dyr.

> **Naturlig utbredelse:** USA og Canada.

LEVEOMRÅDE

T. granulosa lever i skog og skogkanter, der dyrene gjemmer seg under råtne stammer, steiner og løvlag, og vender tilbake til vannet for å yngle. Vannlevende voksne finnes i dammer, innsjøer, kulper i vassdrag og de rolige delene av bekker og elver og unngår sterk strøm. Arten finnes fra havnivå opp til omtrent 2700 m og i vann ned til 12 m dyp.

Levemåten varierer mye mellom bestandene. Mange dyr blir vannlevende om sommeren i tørre perioder, i noen bestander blir hannene i vannet hele året, og noen dyr lever hele livet i vann. Høytliggende bestander beholder noen ganger gjellene som voksne. Noen bestander er aktive om dagen, andre gjemmer seg om dagen og er aktive om natten. De nyforvandlede ungene forlater vannet og kommer først tilbake etter flere år.

Stell

TERRARIET

Taricha granulosa er den mest vannlevende arten i slekten. Dyrene veksler mellom land og vann, noen i måneder eller år av gangen, men fra omtrent ett års alder kan de holdes i vann hele året. Oppsettet er derfor et akvaterrarium med dypt vann og et sted der dyrene lett kan klatre opp. Et par voksne dyr skal ha minst 60 × 30 × 40 cm, og på samme grunnflate kan også fire halvvokste dyr på omtrent 12 cm holdes.

Vannet skal være 20-30 cm dypt og gjerne dypere. Flytende bark, korkøyer, steiner eller røtter som bryter vannoverflaten, gir dyrene mulighet til å komme opp av vannet. Tett beplantning med vanlige vannplanter er nødvendig: den gir skjul, og hunnen bruker den til eggleggingen. Bunnen i vannet skal være bar eller dekket av store steiner, for grus og småstein kan svelges. Dyrene er flinke til å rømme, så lokket må sitte fast.

Dyrene er fredelige mot hverandre, også når de fôres, og de forgifter ikke hverandre. Hold arten for seg selv: andre dyr som forsøker å spise den, kan dø av giften.

TEMPERATUR

Taricha granulosa er kjølelskende. Om sommeren holdes vann og luft på 18-21 °C. Blir det varmere, opp mot 24 °C, søker dyrene opp på land; lengre perioder over 21 °C bør unngås. Nattemperaturen er ikke dokumentert; et fall på 2-4 °C passer for arten.

Om vinteren senkes temperaturen til 5-12 °C. Den kjølige vinteren er nødvendig for at dyrene skal yngle våren etter. Unge dyr kan holdes ved romtemperatur den første vinteren, slik at de vokser raskere. Plasser akvariet kjølig, uten direkte sol og uten varmelamper.

LUFTFUKTIGHET OG DUSJING

Landdelen og skjulestedene over vannet skal være fuktige, men ikke dyvåte. Luftfuktigheten er ikke målt for arten; et akvaterrarium med lokk og fuktige skjulesteder gir omtrent 80-95 %. God ventilasjon forebygger hudinfeksjoner.

VANN OG VANNKVALITET

Vannet skal være 20-30 cm dypt, og dypere vann skader ikke: det er nesten umulig å gi arten for dypt vann i et vanlig akvarium. Et innkjørt filter med svak strøm holder vannet rent, for arten lever i stillestående eller sakteflytende vann. Bruk springvann behandlet mot klor og kloramin; destillert og demineralisert vann brukes ikke.

Kontroller ammoniakk og nitritt, skift en del av vannet jevnlig, og fjern fôrrester, slik at vannet ikke forurenses.

LYS OG UVB

Arten trenger ikke UVB. Vanlig dagslys i rommet eller et svakt lysstoffrør om dagen og mørke om natten er nok. Akvariet må ikke stå i direkte sol, og varmelamper må unngås.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Taricha granulosa er et opportunistisk rovdyr. I naturen spiser den tanglopper, insekter, snegler, igler, rumpetroll og egg fra amfibier og fisk. I fangenskap tar den små sirisser, meitemark, kompostorm, voksmøllarver, melorm, mygglarver og frossenfôr, og dyrene finner fôret like mye ved lukt som ved bevegelse.

I forhold til størrelsen tar arten bare små biter, så større meitemark skjæres i stykker. Fiskefôr i form av ørretpellets tas gjerne og er en enkel basiskost som gir mange egg. På land gis sirisser, bokstavlus og lignende fôrdyr i passende størrelse. Fôr to til tre ganger i uken i sommerhalvåret og sjeldnere om vinteren, og fjern uspist fôr fra vannet. Insekter som gis på land, støves med kalk og vitaminer en til to ganger i uken.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd Les mer: Oppdrett av rumpetroll

ATFERD OG HÅNDTERING

Aktiviteten varierer: noen dyr er framme om dagen, andre gjemmer seg under røtter og steiner og jakter om natten. I yngletiden holder hannen fast rundt hunnen i paringsgrepet, som kan vare fra timer til flere dager. Det ser voldsomt ut, men dyrene drukner ikke og kommer opp etter luft sammen. Hanner griper også tak i andre hanner, andre arter, fisk og gjenstander som luftslanger.

Håndter bare dyret når det er nødvendig, og vask hendene etterpå.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Dyrene blir kjønnsmodne etter 4-5 år i naturen. I fangenskap går det ofte raskere, fordi de får rikelig med fôr. Kjønnene skilles lettest i yngletiden: hannen har bredere hale, oppsvulmet kloakk med en mørk stripe, hornaktige puter på bakbein og tær og en flatere buk enn hunnen.

PARRING

I naturen yngler arten i alle måneder unntatt november. Lavtliggende bestander yngler fra februar til mai, høytliggende fra sent på våren til tidlig på høsten. I fangenskap begynner paringen når vannet varmes opp igjen etter vinterhvilen, og noen ganger igjen om høsten.

Hannen griper hunnen ovenfra, gnir hodet hennes med haken og stryker buken og sidene hennes med bakbeina. Paringsgrepet kan vare fra timer til flere dager. Til slutt slipper han, avsetter en sædpakke og leder hunnen hen til den, slik at hun kan plukke den opp med kloakken.

EGG OG LARVER

Hunnen begynner å legge egg noen uker etter paringen. Hun legger eggene enkeltvis og fester dem på vannplanter, røtter, greiner og steiner, ofte rett under overflaten. Eggleggingen strekker seg over flere uker og kan settes i gang ved å kjøle vannet med et vannskift. Eggene er giftige som de voksne. Antall egg per sesong er ikke dokumentert. Tallet i boksen er lånt fra *Taricha torosa*, der en eggklump rommer 7-30 egg, og sier ikke hvor mange egg en hunn legger til sammen.

De voksne spiser eggene, så de tas ut sammen med planten eller steinen de sitter på. Sopp på eggene er sjelden. Larvene holdes i små grupper i 5 cm vann eller i et akvarium med normal vannstand og luftstein, uten for mange dyr. De er rovdyr og får først det minste levende fôret, senere dafnier og røde, hvite og svarte mygglarver. Det er ingen yngelpleie.

METAMORFOSE

Eggene klekkes etter 3-6 uker, avhengig av temperaturen. I fangenskap forvandler larvene seg etter 2-4 måneder ved en lengde på omtrent 5 cm; i naturen tar det 4-5 måneder, og i høytliggende bestander overvintrer larvene og forvandler seg først våren eller sommeren etter. Gjellene skrumper, og huden skifter struktur. Sett beholderen på skrå, slik at det dannes en rampe, og ungene kan klatre opp på land.

OPPDRETT AV UNGER

De nyforvandlede ungene holdes på land, i en ren beholder på fuktig kjøkkenrull eller i et terrarium med mose, med skjulesteder under bark og steiner. Gi små fôrdyr som bokstavlus og små sirisser, og hold underlaget fuktig og kjølig. Etter omtrent ett år kan ungene venne seg til å leve i vann; vannet skal være lavt i begynnelsen, slik at de ikke drukner.

Helse og vanlige feil

Arten er hardfør, men disse problemene er hyppige:

- For varmt vann: over 21 °C over lengre tid er stressende.
- Dårlig vannkvalitet: ammoniakk og nitritt krever et innkjørt filter og jevnlige vannskift.
- Fedme hos voksne dyr, fordi arten spiser alt: fôr moderat.
- Svelget grus eller småstein kan gi forstoppelse og tarmslyng.
- Uttørking av landdelen: hold den fuktig.
- Hudinfeksjoner ved dårlig ventilasjon.

Giften hos arten er dødelig hvis dyret svelges. Hold salamanderen utilgjengelig for barn og kjæledyr, vask hendene grundig etter all kontakt med dyr, vann eller innredning, og ikke ta på øyne eller munn før hendene er vasket.

Salamandere kan bære soppsykdommen Bsal (*Batrachochytrium salamandrivorans*), som er dødelig for mange arter. Sett nye dyr i karantene i minst 60 dager, og vask hender og redskaper mellom beholderne.

Gå til en dyrlege med kunnskap om amfibier hvis dyret avviser fôr over lengre tid, har åpne sår eller heller til den ene siden når det svømmer.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.